

Окремого аналізу потребує сьогодення України, вимушений проголошений військовий стан із його наслідками у всіх сферах життя. Агресивність сусідньої держави спричинила умови політичної нестабільності, в свою чергу економіка держави зазнала значного руйнування, зменшились доходи населення. Як зазначають фахівці – певна частина населення, в основному жінок, дітей, молоді, літніх людей – емігрувала у більш безпечні країни Європи, що на майбутнє ускладнить й без того проблеми демографії ситуації в Україні. Туризм в Україні літом 2022 року також був міжнародним тільки для перелічених категорій населення, а для всіх інших – виключно внутрішній туризм.

З урахуванням значної уваги до чинників розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в Україні, необхідним є осучаснення проведення оцінки комплексного впливу різноманітних чинників на стан та розвиток вітчизняної сфери туризму та гостинності, увага до означеної проблеми спеціалістів вищезазначених напрямів та експертів, що актуалізує необхідність здійснення наукових розробок в цій галузі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Т. І., Соколовська А. С. Вплив глобальних факторів на розвиток туризму в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 11. С.44-47.
2. Цьохла С. Ю. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2009. Том 22 (61), №2. С.373-380.
3. Венгерська Н., Воронкова В., Безкоровайна Л., Череп А. Використання креативних цифрових технологій у сфері туризму під час пандемії COVID-19: Економічні і соціальні наслідки. *Humanities Studies*. 2021. Вип. 7 (84). 148 с.

УДК 379.8

*Олег Шевченко, Даніела Межебовська
(Дніпро)*

ТУРИСТИЧНА ГАЛУЗЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуті проблемні питання існування туристичної галузі в Україні під час воєнного стану. Висвітлена тема стану туристичної галузі в Україні та світі після пандемії COVID-19, розглянуті ризики для розвитку туризму. Дослідження присвячено більш конкретному стану внутрішнього туризму в Україні в реаліях сьогодення.

Ключові слова: туристична галузь, внутрішній туризм, рекреація, туризм в умовах воєнного стану.

The article examines the problematic issues of the existence of the tourism industry in Ukraine during martial law. The topic of the state of the tourism industry in Ukraine and the world after the COVID-19 pandemic is covered, the risks for the development of tourism are considered. The study is devoted to a more specific state of domestic tourism in Ukraine in today's realities.

Key words: tourism industry, domestic tourism, recreation, tourism under martial law.

За роки незалежності в Україні створювалось підґрунтя для розвитку туризму як міжнародного, так і внутрішнього. Так, за оцінкою Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО), внесок туризму до світового валового внутрішнього продукту з урахуванням непрямого ефекту становить 10 відсотків. Загальна кількість робочих місць, що прямо або опосередковано стосуються сфери туризму, становить 11 відсотків. У 2015 році частка міжнародних туристичних прибутків збільшилася на 4,4 відсотка і становила 1184 млн. туристів [3]. Стратегія розвитку туризму та курортів в Україні до 2026 року, яка схвалена Кабінетом Міністрів України у 2017 році включає в себе основні цілі, які на той момент стояли перед Україною для розвитку туризму та рекреації. На той час були враховані війна

на Сході держави, тимчасова окупація частини території України, а саме: частини Донецької та Луганської областей та Автономної Республіки Крим, що в свою чергу вплинуло на розвиток туризму, як внутрішнього так і зовнішнього. Стратегія була необхідною в тих умовах, щоб зберегти туристичну галузь та популяризацію туризму в Україні, окреслення безпекового туризму для іноземних громадян. В цей період популяризації набуває внутрішній туризм, а саме: етнічний, фольклорний, ярмарковий, зелений туризм, гастрономічний та інші види туризму, пов'язані саме із відродженням української національної культури та вікових традицій, які збереглися і почали своє відродження та нове життя.

Пандемія COVID-19 за період 2020 – 2021 роки знизил рівень прибутку від туризму у світі. Стан туризму в Україні не можна віднести за рівнем розвиненості туризму до світових лідерів в цій галузі, однак до 2020 року туризм набував збільшення як зовнішній так і внутрішній.

Так, до *міжнародного туризму* належать: в'їзний туризм – подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм – подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни. *Внутрішнім туризмом* є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території [2].

За даними Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО) станом на вересень 2022 року стан туризму в світі виглядає наступним чином: «кілька субрегіонів досягли від 70% до 85% своїх передпандемічних надходжень в січні-липні 2022 року. Південна Середземноморська Європа (-15% порівняно з 2019 роком), Карибський басейн (-18%) і Центральна Америка (-20%) показали найшвидше відновлення до рівня 2019 року. Західна Європа (-26%) і Північна Європа (27%) також показали сильні результати. У липні кількість прибутків наблизилася до передпандемічного рівня в Карибському басейні (-5%), Південна і Середземноморська Європа (-6%) і Центральна Америка (-8%) [1].

З метою реалізації напрямів державної політики в галузі туризму були розроблені ряд заходів, а саме: визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їх використання та охорони; спрямування бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку туризму; визначення основ безпеки туризму; нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян); ліцензування в галузі туризму, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу; встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу; організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму; визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму; участі в розробці та реалізації міжнародних програм з розвитку туризму [2]. Однак, варто зазначити, що Стратегія розвитку туризму в Україні складена без урахування об'єктивних причин (пандемія COVID-19 у 2020-2021 роках, воєнний стан у 2022 році), які значно вплинули на цю галузь. Тому, для збереження туристичної галузі в Україні, незважаючи на інші першочергові проблемні питання, необхідно провести дієві заходи. Такими заходами необхідно визначити правові, економічні, політичні.

Для України ситуація ускладнилась після 24 лютого 2022 року, з оголошенням воєнного стану в країні. З цього періоду невеликі туристичні компанії закрились або тимчасово припинили свою діяльність, у зв'язку із ослабленням ще під час пандемії COVID-19 у 2020-2021 роках.

ЮНВТО виділяє причини зниження рівня розвитку туризму в світі, а саме: поєднання підвищення процентних ставок в економіці розвинутих держав, зростання цін на енергоносії та продукти харчування, зростаючі перспективи глобальної рецесії як зазначає Світовий банк (глобальне зростання прогнозує падіння з 5,7% у 2021 році до 2,9% у 2022 році), це основні ризики для відновлення міжнародного туризму через залишок 2022 та 2023 років. Війна в Україні та наростання геополітичних настроїв, також існує напруженість у різних частинах

світу додавання невизначеності [1]. Як ми бачимо, однією з причин загроз для відновлення міжнародного туризму на світовому рівні вказано на війну в Україні.

Через декілька місяців після вторгнення в Україну держави-агресора та оголошення воєнного стану, екскурсоводи та гіді розпочинають проводити невеликі екскурсії в різних містах нашої держави. Огляд публікацій з даної тематики свідчить про незламність нашого народу, в різних ситуаціях. Складна та напружена ситуація, тимчасова окупація частини території України, проведення бойових дій, небезпека збільшила кількість як внутрішньо переміщених осіб (переселенців), так і зовнішньо переміщених осіб. Звичайно говорити про міжнародний туризм на сьогодні майже неможливо. Залишається внутрішній туризм. До лютого 2022 року у літній період внутрішній туризм для багатьох громадян України складав перебування на морських курортах, а саме: Запорізька область, Миколаївська область, Одеська область, Херсонська область. Однак, тимчасово окуповані території (Запорізька та Херсонська) та значний ризик перебування в Миколаївській та Одеській областях зробив неможливим рекреації для наших громадян в звичних регіонах. Міжнародний туризм також, як сімейний відпочинок, став недоступним. Та і все ж таки в такий складний час для більшості громадян питання не стоїть про повноцінний відпочинок. Значна кількість внутрішньо переміщених осіб переїхали в більш безпечні місця Західної України.

Так, через велику кількість вимушених переселенців гідам (особливо в безпечних містах) додалося роботи. Чимало з них не лише проводять екскурсії, але й спрямовують всі або частину зароблених коштів на армію, а також проводять благодійні екскурсії. Зібрали історії чотирьох екскурсоводів із Луцька, Житомира, Львова та Харкова про те, як змінилася їхня робота в умовах частих повітряних тривог, чи багато охочих долучаються до екскурсій та як вимушені переселенці відкривають для себе нові українські міста [4]. Окрім зазначених міст, туристичні маршрути розроблені в інших містах, наприклад в м. Дніпро. Відвідати розроблені маршрути історичним центром міста запрошують усіх бажаючих, в тому числі і переселенців, які проживають в місті. Інформація розповсюджується через Telegram channel, Facebook або інші Інтернет ресурси.

Отже, для проведення таких екскурсій необхідно врахувати багато факторів, і в першу чергу це безпека екскурсантів під час повітряної тривоги. Заздалегідь продумати безпечний маршрут, врахувати місцевість та наявність сховищ; проведення таких екскурсій лише у денний час, у зв'язку із постійними відключеннями електрики та відсутності вуличного освітлення. Не зайвим буде врахувати психологічні особливості екскурсантів після пережитого, постійної тривоги та напруги, невизначеності, виснаженості та вразливості. Тому такі екскурсії повинні розважити, хоч ненадовго відволікти від реалій, занурити в цікаві історії, тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. UNWTO World Tourism Barometer: September 2022 – EXCERPT. URL: https://tourlib.net/wto/UNWTO_Barometer_2022_05.pdf (дата звернення: 14.12.2022).
2. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР (дата оновлення 14.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.12.2022).
3. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р.
4. Шутяк Л. Екскурсії під час війни: як змінилася робота українських гідів та екскурсоводів. URL: <https://media.zagoriy.foundation/velyka-istoriya/ekskursiyi-pid-chas-vijny-yak-zminylasya-robotu-ukrayinskyh-gidiv/>